

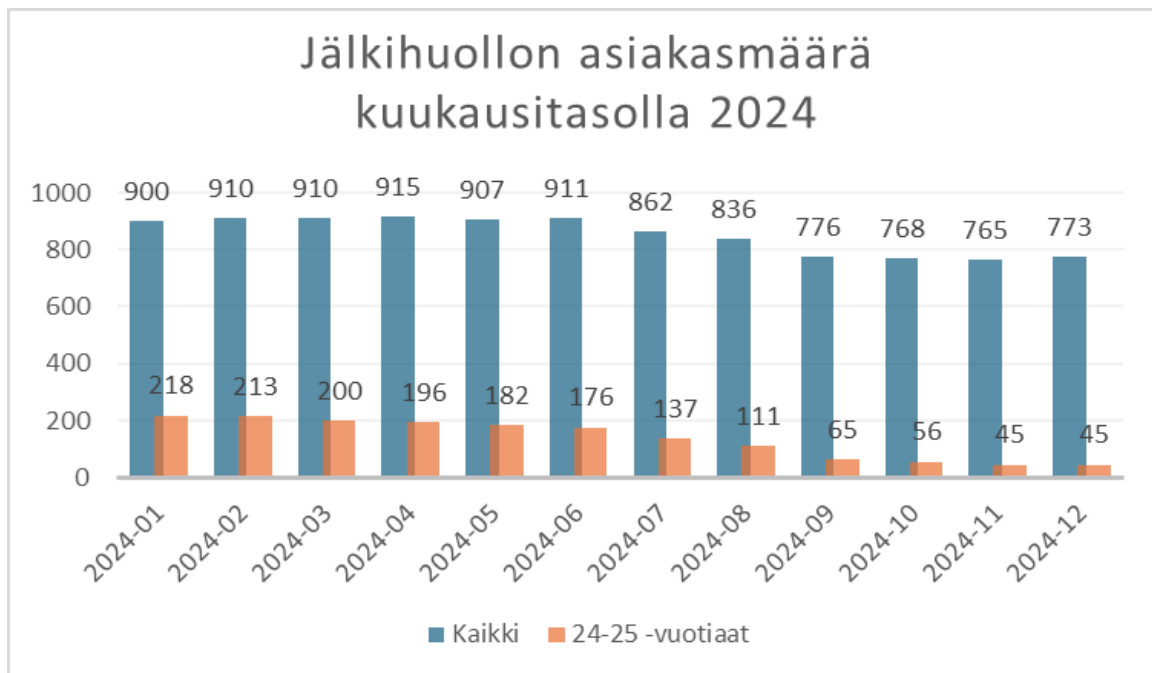
Jälkihuollon ikärajan laskuun liittyvä lisäselvitys aluehallitukselle

Aluevaltuuston kokouksessa 11.9.2023 § 105 jätettiin Vihreän valtuustoryhmän ja Svenska folkpartiets fullmäktigegrupp valtuustoaloite "Aluevaltuustoaloite jälkihuolto-oikeuden säilyttämiseksi". Vastaus valtuustoaloitteeseen koskien jälkihuolto-oikeuden säilyttämistä (§ 64) käsiteltiin 26.3.2024 aluehallituksessa, jolloin aloitteeseen kirjattiin lisäys: "Vuoden 2024 aikana arvioidaan lainmuutoksen toiminnallisia ja taloudellisia vaikutuksia, selvitetään suunnitteilla olevien kehitystoimien vaikutus ja tulevaisuuden kehitystarpeet, minkä jälkeen asiasta annetaan selvitys aluehallitukselle."

Lakimuutoksen vaikutukset

Lastensuojelun jälkihuolto täysi-ikäisille on lakisääteinen palvelu, johon asiakkailta on subjektiivinen oikeus (lastensuojelulaki 2007/417, 75§). Jälkihuolto antaa tukea nuorelle itsenäiseen elämään siirtymisessä. Ikäraja palvelun saamiselle on ollut 18–25 vuotta. Vuoden 2024 alusta tuli voimaan lakimuutos, joka laski jälkihuollon ikärajan 23 vuoteen. Ikärajan muutoksen siirtymäaika oli 30.6.2024 asti.

Jälkihuollon omien palvelujen asiakkaiden keski-ikä on 19,5 vuotta. Asiakkaiden keskimääräinen palvelutarve vähenee iän myötä, ja tyypillinen palvelutarve omassa toiminnassa on ollut pitkäaikaista, mutta satunnaista tai aaltoilevaa. Ostopalveluissa hoidetaan pääasiallisesti vahvemman tuen tarpeen asiakkaita. Jälkihuollon työryhmän kokonaisasiakasmäärä oli tammikuussa 2024 noin 900, jolloin yksi ikäluokka oli noin 130 asiakasta.

Kuva 1: Jälkihuollon kokonaisasiakasmäärä ja 24–25-vuotiaitten määrät vuonna 2024.

Lakimuutoksen myötä päättyvien 24–25-vuotiaiden jälkihuollon asiakkaiden palvelu on siirtynyt sosiaalityön tehtäväalueella toisiin yksiköihin, mikäli asiakkaan palvelutarve ei päättynyt jälkihuollon ikärajan tullessa voimaan.

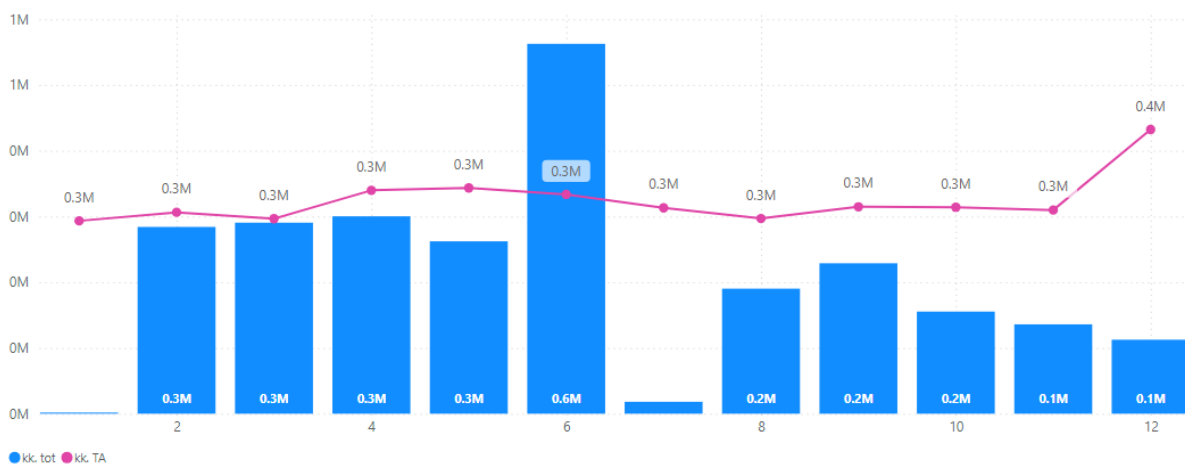
Asiakassiirrot ja niiden perusteet

Asiakkaiden palvelutarve on arvioitu jälkihuollossa asiakkaan kanssa pidetyissä asiakassuunnitelmapalavereissa, minkä jälkeen on sovittu siirtoneuvotteluista. Asiakassiirtojen perusteena on ollut asiakkaan palvelutarve, ikä ja halukkuus vastaanottaa palveluja. Asiakassiirrot on toteutettu yhteistyössä jälkihuollon, vastaanottavan tahon sekä asiakkaan ja tarvittaessa hänen läheisverkostonsa kanssa. Siirrot on toteutettu seuraavanlaisesti:

Mihin siirto tapahtui	Asiakasmäärä
Nuorten aikuisten sosiaalityö (18–24-v.)	50
Aikuisten sosiaalityö (25-v.->)	12
Asumisen erityissosiaalipalvelut	7
Vammaispalvelut	6
Perhesosiaalityö	1
Asiakas siirtyi toiselle hyvinvointialueelle	37
Asiakkuus päättyi	123

Jälkihuollon asiakkuuksia päättyi lakimuutoksen myötä yhteensä 236, joista 123 asiakkuutta (52 %) päättyi kokonaan, koska ei ollut enää palveluntarvetta tai asiakkaan kieltäytymisen vuoksi. Näistä 91 (74 %) ainoana palveluna oli ollut sosiaalityöntekijän kontakti. Lopettavista asiakkaista 25 nuorta oli ollut hyvinvointialueen omassa sosiaaliohjauksessa (20 %). Omassa sosiaalityössä tai sosiaaliohjauksessa olevien asiakkaiden lopettaessa jälkihuollosta on vapautunut asiakaspaikkoja uusille asiakkaille. Jälkihuollon lopettaneista 123 asiakkaasta 7 asiakkaalla (0,6 %) oli käytetty ostopalveluja.

Jälkihuollon ostopalvelut näyttävät vähentyneen 07/24 alkaen (kts. Kuva 2: Jälkihuollon ostopalvelujen tilanne vuonna 2024). Hyvinvointialueella tehtiin loppuvuodesta 2024 lisäsopeuttamisohjelma, jolloin loppuvuoden ostopalvelujen vähennys on pääosin seurausta lisäsopeuttamisohjelmasta.

Kuva 2: Jälkihuollon ostopalvelujen tilanne vuonna 2024 (kotiin vietävät palvelut, tuettu ja yhteisöllinen asuminen, työ- ja päivätoiminta)

Jälkihuollon päättävien nuorten lukumäärä ikärajan muutoksen vuoksi oli 236. Jälkihuollon kokonaisasiakasmäärä ei ole laskenut yhtä paljon, sillä asiakasmäärä on vähentynyt 127 ajanjaksolla 01/24–12/24 (katso kuva 1: Jälkihuollon kokonaisasiakasmäärä ja 24–25-vuotiaiden määrät vuonna 2024).

Syynä tähän on ollut muilta hyvinvointialueilta Vantaan ja Keravan hyvinvointialueelle siirtyneiden alle 23-vuotiaiden määrän kasvu. Lisäksi lastensuojelun sijaishuollosta tulee uusia asiakkaita, sillä 18-vuotta täyttävien ikäluokka on vuonna 2025 suurempi kuin vuonna 2024. Täysi-ikäisyyttä lähestyvän nuoren asiakkuuden siirtoa aletaan valmistelemaan jo hyvissä ajoin, jolloin lisääntyvien uusien asiakkaiden määrä näkyy jo vuoden 2024 puolella. Lisäksi osalla asiakkaista voi olla vielä asiakkuus auki järjestelmässämme, koska ostopalvelujen laskutus toteutuu 1–2 kk:n viiveellä ja asiakkuudet eivät siten näy välttämättä vielä päättyneenä.

Henkilöstöresurssit

Jälkihuollon ikärajan laskun ja asiakasmäärän vähenemisen myötä kaksi sosiaalityöntekijän vakanssia siirrettiin lastensuojelun avohuoltoon.

Muutoksen jälkeen jälkihuollon tiimissä on 30 vakanssia, joista 12 on sosiaaliohjaajan tai ohjaajan vakanssia. Lisäksi jälkihuollon tiimissä on 14 sosiaalityöntekijää, 2 johtavaa sosiaalityöntekijää, 1 sairaanhoitaja ja 1 sihteeri.

Tulevaisuuden kehitystarpeet

Jälkihuollon palvelutuotannosta tehtiin kesän/alkusyksyn 2024 aikana tuotantotapa-analyysi, jonka tarkoituksena oli selvittää, millainen tuottamisen tapa on kustannustehokkaampaa, oma palvelutuotanto vai ostopalvelut. Tuotantotapa-analyysissä huomioitiin kustannusten lisäksi palvelujen vaikuttavuutta.

Tuotantotapa-analyysin tuloksien perusteella jälkihuollon oman toiminnan kustannustehokkuutta tulisi parantaa, palvelukuvausta ja palvelun sisältöä kehittää sekä ostopalvelujen käyttöä optimoida. Omassa palvelutuotannossa tulisi nostaa työntekijöiden välitöntä työaika, vähentää hallintokuluja sekä karsia työtiloja, jotta toiminnasta saataisiin kustannustehokkaampaa.

Tuotantotapa-analyysin tulosten perusteella on suunniteltu toimintaa kehittäviä toimenpiteitä, joiden mukaan esimerkiksi asiakastyötä tekevien työajasta 60 prosenttia käytetään välittömään asiakastyöhön (tapaamiset, etätapaamiset, puhelut). Jatkossa lähijohtaja seuraa työajan käyttöä ja työaika kohdennetaan asiakkaiden tarpeita vastaavammaksi lähijohtajan johdolla.

Jälkihuollossa otetaan käyttöön iltavastaanotot. Toimistolla tapaamisia suositaan, koska se on sekä ajankäytöllisesti että työturvallisuus huomioiden parempi vaihtoehto verrattuna kotikäynteihin. Asiakkaita tavataan myös etätapaamisina.

Työtilojen käyttöä seurataan ja niiden tarvetta arvioidaan. Työskentelyn tavoitteellisuuden varmistamiseksi yksikössä otetaan käyttöön More Gas -arviointimenetelmä, joka on työväline tavoitteiden asettamiseen ja seuraamiseen. Palvelusuunnitelman laatiminen liitetään tähän

arviointimenetelmään, jolloin työskentelystä tulee tavoitteellisempaa ja tuloksia voidaan arvioida. Lisäksi palvelukuvaus päivitetään vastaamaan toimenpiteitä.

Jälkihuollon tiimin omia tulevaisuuden kehittämistarpeita henkilöstön osaamisen ja palvelun laadun ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi ovat yhteistyön tiivistäminen päihde- ja mielenterveyspalvelujen kanssa Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen sisällä. Traumatietoista työtöytä ja vanhemmuustyötä on tarkoitus kehittää, sillä monella jälkihuollon nuorella on jo omia lapsia. Rikokset näyttävät vahvasti jälkihuollon asiakkaiden elämässä, joten yhteistyötä Rikosseuraamuslaitoksen (Risen) on tarkoitus kehittää. Lisäksi Vantaan ja Keravan kaupunkien kanssa tulisi vahvistaa yhteistyötä esim. NEET-nuorten (=opiskelun ja työn ulkopuolella olevat nuoret) ja rikoksilla oireilevien nuorten osalta.

Yhteenveto:

Jälkihuolto on lastensuojelulakiin perustuva palvelu, johon asiakkaalla on subjektiivinen oikeus. Jälkihuollon päättyessä asiakkaan tarvitsemat palvelut järjestetään sosiaalihuoltolain perusteella ja palvelutarvetta arvioidaan samoilla perusteilla kuin muiden työikäisten asiakkaiden palvelutarvetta. Asiakkaan palvelutarve, ikä ja kielitaito huomioidaan palveluja järjestettäessä, jolloin asiakas saa toimintakykyään tukevia palveluja, ja tarvittaessa hyödynnetään tulkkipalveluja.

Lakimuutoksen ja asiakassiirtojen myötä joidenkin jälkihuollon asiakkaiden omatyöntekijä ja palvelua tuottava yksikkö ovat vaihtuneet, mikä on voinut vaikuttaa asiakkaiden kokemukseen saamistaan palveluista.

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue on kaksikielinen hyvinvointialue, joten asiakkailla on mahdollisuus saada tarvittaessa ruotsin kielellä palvelua kaikissa sosiaalityön palveluissa. Tästä syystä muutoksesta ei arvioida olevan kielellisiä vaikutuksia.

Jälkihuollon ikärajan laskulla arvioidaan olevan vähäisiä taloudellisia vaikutuksia jälkihuollon yksikön toimintaan. Kahden sosiaalityöntekijän vakanssin siirtojen myötä henkilöstökuluista on siirretty 1.8.2024 alkaen noin 55 000 euroa lastensuojelun avohuoltoon.

Asiakassiirroilla on voinut olla taloudellisia vaikutuksia jälkihoidon budjettiin asiakkaiden siirtyessä hyvinvointialueen muihin palveluihin. Jälkihuollon palvelun kokonaan päättävistä asiakkaista (123) on ollut omatyöntekijä jälkihuollossa, mutta ostopalveluja vain vähänlaisesti (7 asiakkaalla). Jälkihuollon päättymisen myötä voidaan arvioida kustannussäästöä tulleen 7 asiakkaan kotiin vietävien ostopalvelujen kustannusten verran, joka on noin 26 000 €.